

**Met volwassen patiënten praten over
(veilig) ouderschap: de Kindreflex !**

Liv Leeman & Marina Danckaerts

Programma-aanpassing - sprekers

- De Kindreflex - Liv Leeman
- Toepassing in GGZ en Pediatrie - Marina Danckaerts

Programma

Introductie

De Kindreflex

Implementatie binnen verschillende contexten

Vragen ?

- Enkele vragen vooraf....

Vraag 1

Vraag je tijdens je contacten met volwassen patiënten op een doordachte manier naar het welzijn van hun kinderen ?

1. Altijd
2. Vaak
3. Alleen als het onderwerp toevallig ter sprake komt
4. Alleen als ik echt ongerust ben
5. Zelden of nooit

Vraag 2

Praat je tijdens je contacten met volwassen patiënten op een doordachte manier over hun ouderschap ? (Hoe ze willen/kunnen zijn als ouder)

1. Altijd
2. Vaak
3. Alleen als het onderwerp toevallig ter sprake komt
4. Alleen als ik echt ongerust ben
5. Zelden of nooit

Vraag 3

Vraag je tijdens je contacten met volwassen patiënten of ze denken dat hun ziekte een impact heeft op hun kinderen ?

1. Altijd
2. Vaak
3. Alleen als het onderwerp toevallig ter sprake komt
4. Alleen als ik echt ongerust ben
5. Zelden of nooit

Vraag 4

**Vraag je tijdens je contacten met volwassen patiënten of ze denken dat hun ziekte een impact heeft op hun ouderschap ?
(hoe ze willen/kunnen zijn als ouder)**

1. Altijd
2. Vaak
3. Alleen als het onderwerp toevallig ter sprake komt
4. Alleen als ik echt ongerust ben
5. Zelden of nooit

Vraag 5

Heb je je al ooit echt ongerust gevoeld over het welzijn van de kinderen tijdens je contacten met een volwassene ?

1. Vaak
2. Soms
3. Een paar keer
4. Nooit

Vraag 6

Vind je dat het je taak is om mee te waken over de veiligheid van de kinderen van een volwassen patiënt ?

1. JA
2. NEE

**ALLE VRAGEN WELKOM IN DE
CHAT !**

Liv Leeman, CAW Oost-Brabant

**Coördinator Kindreflex bij het Vlaams
Expertisecentrum Kindermishandeling**

Children See, Children Do

Kindreflex

Kindreflex
Zie jij ook de kinderen in elk verhaal?

De Kindreflex

Methodiek met een brede scope die 2 doelstellingen nastreeft:

- De Kindreflex stimuleert professionals om met hun volwassen cliënten een gesprek te voeren over het thema ouderschap. Ouders krijgen de kans om in alle vrijheid over de kinderen en hun bezorgdheden te praten. Waar nodig ondersteunen hulpverleners de ouders in hun rol als moeder of vader.
- De Kindreflex helpt professionals verontrustende gezinssituaties te detecteren en de veiligheid zo snel mogelijk te herstellen.

Ontstaan

- ✓ Geïnspireerd op Nederlandse Kindcheck
- ✓ Ontwikkeld door onderzoekers Coppens, De Cuyper en Van Audenhove van LUCAS KU Leuven en Steunpunt WVG met focus op GGZ (2018)
- ✓ Vertaling naar Vlaamse realiteit met meer aandacht voor preventie
- ✓ Uitgewerkt in een concreet stappenplan met ondersteunende materialen dat kan worden vertaald naar verschillende beroepsgroepen
- ✓ Uitrol in GGZ sinds 2018 door VECK i.o.v. Vlaams minister van Welzijn
- ✓ Momenteel verbrede uitrol door VECK in GGZ, CAW, ziekenhuizen en justitiehuisen

Waarom de Kindreflex?

47.187 minderjarigen

in Vlaanderen en Brussel hebben nood aan gespecialiseerde hulp
omwille van kindermishandeling (conservatieve schatting)

1 kind in bijna elke klas

Relevantie van de Kindreflex: Kinderrechten

“Openbare en particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn moeten het belang van het kind nastreven.”

- ✓ Recht op **bescherming** tegen mishandeling, misbruik en verwaarlozing (Art. 19)
- ✓ Recht op een goede **opvoeding** (Art. 18)
- ✓ Het **belang van kinderen** moet altijd voorop staan in beslissingen en maatregelen (Art. 3)
- ✓ Recht op een eigen mening die **gehoord** moet worden (Art. 12)
- ✓ Als kinderen slachtoffer worden van geweld, mishandeling, seksueel misbruik, verwaarlozing of uitbuiting hebben ze recht op **passende hulp** ter bevordering van hun **herstel** (Art. 39)
- ✓ Recht op de grootst mogelijke mate van **gezondheid** (Art. 24)
- ✓ Recht op **informatie** (Art. 17)

4 Redenen om stil te staan bij ouderschap

- ✓ Reden 1: Vlaanderen telt heel wat kinderen die opgroeien bij een ouder of in een gezin met problemen wat negatieve gevolgen kan hebben voor hun welbevinden.
- ✓ Reden 2: Patiënten met kinderen voelen zich niet altijd even goed ondersteund in hun rol als ouder. Ze zijn wel eens bezorgd en zitten met vragen.
- ✓ Reden 3: Kindermishandeling heeft verreikende gevolgen op de gezondheid en het welbevinden van kinderen
- ✓ Reden 4: Verontrusting wordt doorgaans opgespoord door hulpverleners die in contact komen met de kinderen zelf.

Relevantie van de Kindreflex bij hulp aan volwassenen

- Heel wat hulpverleners werken vandaag **vraaggestuurd** en zijn niet geneigd om naar de kinderen en het ouderschap te vragen wanneer de cliënt hier zelf geen hulpvraag over heeft.
- Ouderschap en kinderen behoren tot de volwassene (rol, verantwoordelijkheden, identiteit) en zijn **onlosmakelijk verbonden met herstel**.
- **Verontrusting** wordt vooral opgespoord door hulpverleners die in contact komen met het kind (helpt van de meldingen), vrijwel nooit door hulpverleners die enkel met de volwassenen werken.
- Er heerst heel wat *handelingsverlegenheid*.
- **Kindcheck** op spoedeisende hulp in Nederland (2013) leidde tot 60 keer meer meldingen van kindermishandeling en verwaarlozing. Het merendeel (91%) bleken na onderzoek terechte meldingen en 75% van die kinderen was voordien nog niet gekend bij Veilig Thuis.

Relevantie Kindreflex: de cliënt als ouder

Cliënten met kinderen voelen zich niet altijd even goed ondersteund in hun rol als ouder, ze zijn wel eens bezorgd en zitten met vragen

- **Mood and Resilience Offspring (MARIO) project** (2016-2017) VUmc Amsterdam en Erasmus medisch centrum Rotterdam bij kinderen die opgroeien bij een ouder met psychische problemen of een afhankelijkheidsproblematiek toont aan dat:
  - ✓ 73% van de ouders zich zorgen maakt over de ontwikkeling van de kinderen vanwege hun problematiek
  - ✓ 63% van de kinderen zich zorgen maakt over de eigen ontwikkeling
  - ✓ 58% van de ouders vindt dat er tijdens hun behandeling in de GGZ onvoldoende aandacht aan de kinderen besteed wordt
  - ✓ 72% van de ouders meer rechtstreekse aandacht voor de kinderen wenst

Relevantie Kindreflex: de cliënt als ouder

Cliënten met kinderen voelen zich niet altijd even goed ondersteund in hun rol als ouder, ze zijn wel eens bezorgd en zitten met vragen

DWVG, Gezinsenquête 2016:

Gezinnen in Vlaanderen over kindgedrag en opvoedingsgedrag en de sterktes en eventuele moeilijkheden hierbij (Bastaits, K., Van Leeuwen, K. & Travers, N.)

1/5 vindt ouderschap emotioneel uitputtend

1/4 lichamelijk uitputtend

1/3 moeilijker dan gedacht

6,5 % geeft aan de opvoeding niet aan te kunnen

Stappenplan van de Kindreflex

Stappenplan

Hulpverleners starten de Kindreflex standaard bij elke cliënt.

De eerste 2 stappen van het plan worden bij voorkeur bij aanvang van de begeleiding uitgevoerd en behoren tot ieders expertise.

Hulpverleners zetten de eerste 3 stappen standaard bij elke cliënt. De 3 vervolgstappen zijn afhankelijk van de situatie. Ze zijn niet altijd aan de orde.

Stap 1: voer een
gesprek over de
kinderen en
het ouderschap

1

Stap 1 Voer een gesprek over de kinderen en het thema ouderschap

- Geef aan dat aandacht voor kinderen en ouderschap een standaard onderdeel is.
- Vraag tijdens de intake of de cliënt (deels/occasioneel) zorg draagt voor kinderen of een kind verwacht.
- Verblijft de cliënt residentieel, vergeet dan niet te vragen of er opvang geregeld is voor de kinderen.
- Noteer relevante informatie in het dossier: het aantal kinderen, hun geboortedatum, hun naam en of ze permanent bij de cliënt verblijven. Maak een genogram.

Stap 2 Peil naar de veiligheid en het welzijn van de kinderen

- Overleg steeds met andere collega's of een expert om een inschatting te maken van de veiligheid en het welzijn van de kinderen. Je eigen normen en waarden kunnen voor een subjectief oordeel zorgen.
- Heb je een niet-pluisgevoel over de thuissituatie? Noteer de redenen hiervoor in het dossier.

Hoe hierover in gesprek gaan met ouders?

Wat ouders soms zeggen

Ze zijn te jong

Wat we willen meegeven

- Hoe jonger, hoe kwetsbaarder
- Ze bevatten niet wat er gebeurt, maar zien/horen/voelen wel
- ‘The body keeps the score’
- Ongeboren kinderen ervaren ook stress
- www.geweldenzwangerschap.be

Hoe hierover in gesprek gaan met ouders?

Wat ouders soms zeggen

Er is niets aan te zien: ze zijn vrolijk, spelen, doen het goed op school, ...

Wat we willen meegeven

- Kinderen willen ouders / gezin sparen
- Buitenkant / binnenkant
- Niet geleerd om emoties te uiten
- Geleerd om emoties binnen te houden
- Coping

Hoe hierover in gesprek gaan met ouders?

Wat ouders soms zeggen

We maken het erger door erover te praten

Wat we willen meegeven

- Kinderen maken hun eigen verhaal
- Zitten alleen met lastige gevoelens, gedachten, zorgen
- Erover spreken helpt begrijpen wat er aan de hand is en wat ze voelen / denken
- Belang van toestemming geven om te spreken, ook met iemand buiten het gezin

Hoe hierover in gesprek gaan met ouders?

Wat ouders soms zeggen

We willen hen er buiten houden

Wat we willen meegeven

- De kinderen zijn sowieso betrokken
- Ze voelen zich vaak schuldig en verantwoordelijk
- Hun kijk op zichzelf en de wereld wordt beïnvloed
- Volwassenen moeten durven uitleggen wat oké / niet oké is, geruststellen, ontschuldigen
- Kind mogen / kunnen zijn

Redenen waarom kinderen niet van nature spreken:

- Schuldgevoel
- Schaamte
- Loyaliteit
- Belet worden om te spreken: drager 'gezinsgeheim'
- Gevolgen van spreken / angst
- Kinderen willen ouders niet nog meer kopzorgen geven
- Het kind is het 'gewoon'

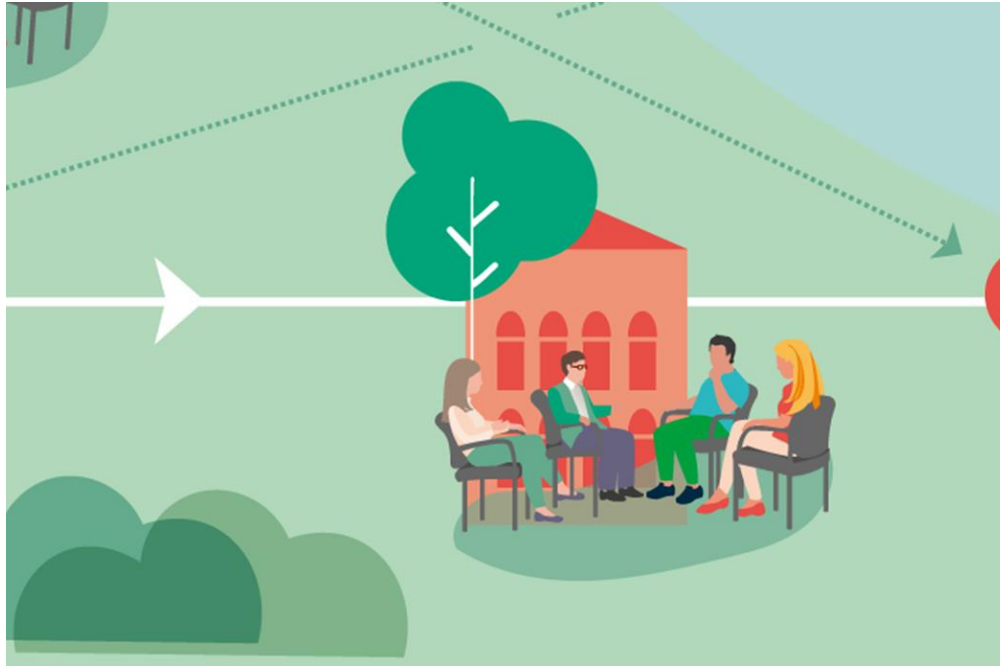
Kinderen stoppen niet met van hun
ouders te houden,
wel van zichzelf

“Ik ben zo bang dat het mijn schuld is...”

STAP 3 Ondersteun de cliënt in zijn rol als ouder

Oog voor de kwetsbaarheid en complexiteit van ouderschap

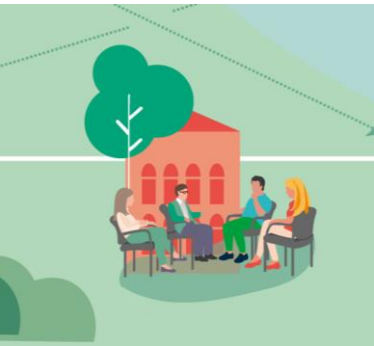

Werken in partnerschap met ouders aan het welzijn van kinderen

- Uitgangspunt: iedere ouder wilt het beste voor zijn/haar kind.
- Uitgangspunt: iedere ouder is de expert over zijn/haar eigen kind.
- Uitgangspunt: Het kan lastig zijn voor alle ouders.
- Kanttekening: Het beste willen, wil niet zeggen dat het beste doen altijd lukt.

STAP 3 Ondersteun de cliënt in zijn rol als ouder

- Vraag regelmatig naar de kinderen en het ouderschap
- Bespreek de impact van de situatie op de kinderen.
- Help de cliënt om de veerkracht van de kinderen te ondersteunen.
- Betrek de kinderen en ondersteun hen waar nodig.
- Betrek andere relevante personen uit de context van de cliënt (bv. kinderen, partner, grootouders, buur, vriend) en ondersteun hen waar nodig.
- Betrek wanneer nodig een andere voorziening voor ondersteuning van de cliënt.
- Noteer in het dossier hoe je de cliënt ondersteund hebt in zijn rol als ouder.

Ouderschap versterken

Iedere ouder is gebaat bij deze factoren die ouderschap helpen versterken. Ze helpen voorkómen dat stress stapelt en dat kinderen ACE's meemaken.

Zet in op het versterken van ouders, in beleid én praktijk! Zo draag je eraan bij dat kinderen gezond en veilig opgroeien.

Heb oog voor de kwetsbaarheid en complexiteit van ouderschap

Help stressfactoren voor ouders reduceren

Bied sociale en praktische steun aan ouders

Geef ouders informatie over effect van eigen ACEs op opvoeding

Zorg voor passende hulp aan ouders met eigen ACEs

Help ouders opvoedvaardigheden ontwikkelen

Draag bij aan een maatschappij die solidair is met ouderschap

Ingrijpende jeugdervaringen

en de levenslange gevolgen voor leefstijl en gezondheid

Wat zijn ingrijpende jeugdervaringen?

Als kind opgroeien met heel veel...

stress

angst

onzekerheid

Ingrijpende jeugdervaring =
Adverse Childhood Experience (ACE)

Hoe vaak komen ACE's voor in Nederland?

Het aantal ACE's
per persoon

- Vier of meer: 11%
- Drie: 6%
- Twee: 9%
- Een: 17%
- Geen: 56%

ACE's komen
overal voor: in
iedere straat,
buurt, school en
werk omgeving.

Meest voorkomende ingrijpende jeugdervaringen (ACE's)

lichamelijke mishandeling

psychische mishandeling

seksueel misbruik

lichamelijke verwaarlozing

psychische verwaarlozing

getuige van geweld tussen ouders

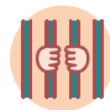
echtscheiding van ouders

ouder met een psychische ziekte

ouder met verslavingsproblemen

gezinslid in de gevangenis

opgroeien in structurele armoede

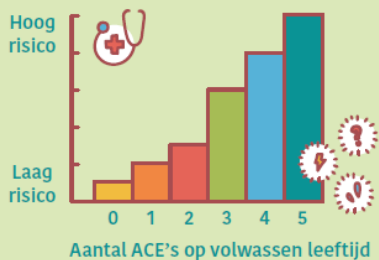

overlijden van een ouder

chronisch pesten

Impact op gezondheid

i Een stapeling van ACE's is gevaarlijk. Hoe meer ACE's hoe groter de kans op negatieve gezondheidsuitkomsten, ongezond gedrag en lagere levensverwachting.

Impact op levensloop

i De impact van ACE's is levenslang. Mensen met 4 of meer ACE's hebben een grotere kans om 20 jaar eerder te overlijden en om ACE's door te geven aan de volgende generatie.

De impact van ACE's op risicovol gedrag en gezondheid

Mensen met vier of meer ACE's lopen een sterk verhoogd risico op een ongezonde leefstijl en verschillende ernstige ziektes en chronische aandoeningen.

Risicovol/ongezond gedrag

onvoldoende bewegen   roken   alcoholgebruik

drugsgebruik   ongezonde voeding   wisselende seksuele partners

Negatieve lichamelijke, psychische en sociale gezondheidsuitkomsten

ernstige obesitas   diabetes   depressie   angststoornissen   zelfbeschadiging en suïcide   Soa's / HIV   hart- en vaatziekten

kanker   herseninfarct   longziektes, astma, COPD   hoog ziekteverzuim   werkloosheid   schooluitval

Geef informatie over het effect van de eigen ACE's op de opvoeding en zorg voor passende hulp

- **Volwassenen met >4 ace's = verhoogde kans op hechtings- en relatieproblemen, psychische aandoeningen en een ongezonde leefstijl**
- **30 – 40% van de ouders geeft ace's door aan de kinderen**
- **Door ace's is het stresssysteem van ouders aangetast ouders kunnen hierdoor:**
  - **Niet of gespannen reageren op kinderen**
  - **Extreem kritisch of vijandig zijn**
  - **Een chaotische, onvoorspelbare opvoedstijl hanteren**
  - **Moeilijkheden hebben om het huishouden te regelen en opvoedkundige taken ter harte te nemen.**
  - **Geef ouders psycho-educatie rond stress:**

<https://www.youtube.com/watch?v=U8gLstY6dYc>

Positive childhood experiences / protectieve factoren

Gevoel hebben te mogen praten met familie over je gevoelens

Gevoel hebben dat je familie achter jou staat tijdens moeilijke periodes

Genieten van deelname aan tradities van je gemeenschap

Gevoel hebben erbij te horen op de middelbare school

Gevoel te hebben ondersteund te worden door vrienden

Minstens 2 volwassen personen, niet je ouders, die oprecht interesse hebben in jou

Gevoel van veiligheid en bescherming door een volwassene thuis

Wat kunnen ouders doen?

Stap 4

Ga verder na of er sprake is van verontrusting

Stap 4 ga verder na of er sprake is van verontrusting

- Verzamel extra gegevens om een inschatting te kunnen maken van de situatie. Kijk daarbij naar risico- en beschermende factoren. En maak eventueel gebruik van een assessment-instrument dat blinde vlekken in beeld brengt.
- Beluister sleutelfiguren (partner, kinderen, grootouders, ...). Wanneer je kinderen betreft heb je daar hun toestemming voor nodig. Kinderen vanaf 12 jaar mogen immers al heel wat zelf beslissen.
- Bespreek resultaten eerst met een collega hulpverlener of expert voor je opnieuw in gesprek gaat met de cliënt.

Stap 4 ga verder na of er sprake is van verontrusting

- Bij twijfel, neem telefonisch (anoniem) contact op met het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK) en/of het Ondersteuningscentrum Jeugdhulp (OCJ).
- Benoem je zorgen concreet in een gesprek met de cliënt en sta open voor alternatieve verklaringen.
- Beslis in teamverband of de situatie verontrustend is, en ga zo nodig na of de cliënt bereid is de situatie te veranderen.
- Noteer in het dossier of de thuissituatie verontrustend is en of er bereidheid is bij de cliënt.

Stap 5

Herstel de veiligheid

STAP 5 Herstel de veiligheid

- Creëer een veilige situatie voor de kinderen. Ga zelf met de cliënt aan de slag of betrek een gepaste hulpvoorziening.
- Ga aan de slag met de context van de cliënt en betrek het hele gezin.
- Installeer indien nodig ook hulp voor de kinderen.
- Wanneer nodig kan je telefonisch (anoniem) contact opnemen met het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK) en / of het Ondersteuningscentrum Jeugdhulp (OCJ).
- Bespreek het ouderschap regelmatig opnieuw met de cliënt, en blijf alert voor verontrustende signalen.
- Noteer de voortgang in het cliëntdossier.

Stap 6

Betrek een gemandateerde voorziening

Stap 6 Betrek een gemandateerde voorziening

- Breng de cliënt op de hoogte en bereid hem voor.
- Neem (telefonisch) contact met een gemandateerde voorziening VK of OCJ.
- Bekijk samen met de gemandateerde voorziening welke acties je als hulpverlener kan opnemen om de veiligheid mee te herstellen.
- Noteer de vervolgacties in het cliëntdossier.